

Щодо мілітаризації музейної справи владою Російської Федерації

Відкриття мультимедійної виставки російського авангарду на Кубі.
Липень 2023 року. Фото Мінкультури РФ.

Для визначення рамок дослідження, формування робочих гіпотез та деталізації напрямків подальшого пошуку, у травні 2024 року вивчено основні елементи правового поля, у якому діють музеї Російської Федерації, а також зафіксовано основний подієвий ряд на федеральному рівні в період з 24 лютого 2022 року по теперішній час (додаток 1). Федеральний рівень обрано в якості старту, оскільки він є об'єднуючим для різних вимірів і містить підказки щодо подальших дій.

Наступні кроки – фіксація подієвого ряду на регіональному та міжнародному рівнях (червень 2024 року), а також діяльності у розрізі «напівдержавних» проектів російської влади (підконтрольних владі асоціацій, благодійних фондів,

громадських рухів тощо) (липень 2024 року). Після чого розпочнеться аналіз та інтерпретація зібраного матеріалу для подальшої кваліфікації дій.

Загальна гіпотеза

Особливістю сучасної війни Російської Федерації проти України є здійснення повномасштабної збройної агресії, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, на тлі **прогресуючою мілітаризації** усіх сфер суспільного життя, цивільних галузей та процесів для досягнення воєнних цілей.

Мілітаризуються – тобто, перетворюються на зброю - свобода слова, доступ до продовольства та критичної сировини, ланцюги постачання, вільна навігація, потоки мігрантів, кіберпростір тощо.

Культура в цілому та музейна справа зокрема не є виключенням. Російська влада створила нормативну, організаційну, фінансову основу для мілітаризації музеїв, включення їх у процес забезпечення цілей війни в середині РФ, на тимчасово окупованих територіях України, а також за кордоном.

У період з 22 лютого 2022 року до теперішнього часу влада РФ послідовно впроваджує комплексну політику у гуманітарній сфері, яка передбачає залучення у тому числі музеїв, музейних предметів та фахівців до виправдання збройної агресії та воєнних злочинів, втілення ідеологічної доктрини очільників російського політичного режиму, яка, серед іншого, містить заперечення існування української нації та права українців на власну державу. Музеї прямо використовуються для забезпечення і виправдання актів, що містять ознаки злочину геноциду.

У зв'язку з цим необхідно вжити заходів реагування для припинення злочинної (а також, що суперечить Кодексу Етики ICOM) діяльності у музейній сфері з боку Російської Федерації, покарання винних осіб та відновлення справедливості.

Нормативна база

Контури сучасного правового поля для музейної справи в РФ складають:

- Конституція Російської Федерації,
- Федеральний закон "Про Музейний фонд Російської Федерації та музеї Російської Федерації» (1996, із змінами та доповненнями),
- Федеральний закон «Про особливості правового регулювання відносин у галузі культури у зв'язку з прийняттям до Російської Федерації Донецької Народної Республіки, Луганської Народної Республіки, Запорізької області та Херсонської області та утворенням у складі Російської Федерації нових суб'єктів — Донецької Народної Республіки, Луганської Народної

Республіки, Запорізької області та Херсонської області¹» (2023), та інші федеральні закони,

- Укази Президента РФ, у тому числі
 - Про національні цілі розвитку Російської Федерації на період до 2030 року (2020);
 - Про затвердження Стратегії національної безпеки РФ (2021);
 - Про міжвідомчу комісію з історичної просвіти (2021);
 - Про затвердження Концепції гуманітарної політики Російської Федерації за кордоном (2022);
 - Про затвердження Зasad державної політики щодо збереження та зміцнення традиційних російських духовно-моральних цінностей (2022);
 - Про затвердження Зasad державної культурної політики (із змінами, 2023);
 - Про створення автономної некомерційної організації «Національний центр історичної пам'яті при Президенті Російської Федерації» (2023);
 - Про затвердження Зasad державної політики Російської Федерації у галузі історичної просвіти (2024);
 - Інші акти, доручення Президента РФ, зокрема, щодо створення у регіонах РФ «музеїв СВО»², тощо.
- акти Уряду Росії, Конституційного Суду, федеральних та регіональних міністерств, відомств, інших органів державної влади та муніципальних утворень.

Ключовими документами щодо ресурсного забезпечення музейної діяльності є затверджена урядом РФ державна програма «Розвиток культури», а також так званий національний проект «Культура», розроблений на підставі одного з «травневих указів 2018 р.» В. Путіна.

Крім нормативної бази було проаналізовано публічні заяви окремих посадових осіб та музейних керівників федерального рівня, окремі звітні документи та програмні публікації федеральних ЗМІ.

Подієвий ряд федерального рівня у період з 24 лютого 2022 року

Станом на 24.02.2022 року російська окупаційна влада в цілому інтегрувала до російського правового поля та системи управління українські музеї тимчасово

¹ <https://www.pnp.ru/law/2023/03/18/federalnyy-zakon-63-fz.html>

² <http://www.kremlin.ru/acts/assignments/orders/71013>

окупованого Криму та Севастополя. Оскільки до середини лютого 2022 року Росія офіційного не визнавала режими ОРДЛО, хоча здійснювала на цих територіях ефективний контроль, співпраця з музеями окупованих районів Донецької та Луганської області була обмеженою.

Напередодні повномасштабного вторгнення російські музеї вели активну виставкову діяльність за межами РФ, насамперед – у Європі. Серед останніх проектів - планувалося включити маршрут «Шлях Петра Великого» до програми «Культурні маршрути Ради Європи», а завершити ювілейний рік Петра I Міжнародним Петровським конгресом в Амстердамі, у філії Ермітажу «Ермітаж на Амстелі».

Внаслідок повномасштабного вторгнення відбулися суттєві зміни.

З самого початку т.зв. «СВО» влада РФ на федеральному рівні широко залучала музеї до акцій солідарності та підтримки окупаційних військ, членів родин військовослужбовців, а також біженців з тимчасово окупованих територій України. Запроваджуватися пільги під відвідування музеїв, спеціальні акції тощо. Так, Всеросійську акцію **«День у музеї»³ для біженців т.зв. «Л/ДНР» було започатковано вже 26 лютого 2022 року** (початок з 1 березня).

У квітні 2022 року за ініціативою Російського історичного товариства (очолює керівник Служби зовнішньої розвідки РФ **Сергій Нарішкін**) Міністерство культури РФ створило **міжмузейну групу** для збирання експонатів з метою висвітлення «основних подій» «СВО». У цьому ж місяці відбулися перші виставки з демонстрацією зброї західного зразка, які носили відверто антизахідний характер.

До середини літа 2022 року основні зусилля російської влади були спрямовані на фізичне вилучення музейних предметів на тимчасово окупованих територіях. Проте на федеральний рівень ця проблематика не піднімалася, формально це були рішення керівників нижчого рівня.

У той період:

- музеї т.о. Криму та Севастополя проводили звичайну роботу;
- влада РФ визнавала тільки режими т.зв. «ЛНР» та «ДНР», тимчасово окуповані території Запорізької та Херсонської областей на формальному рівні не існували.

³ https://culture.gov.ru/press/news/aktsiya_den_v_muzee_dlya_detey_bezhentshev_iz_lnr_i_dnr_startuet_1_marta

Після стабілізації фронту влітку 2022 року розпочалися перші намагання інтегрувати музейні системи «ЛДНР» до Росії, а також забезпечити вплив на захоплені території України музейними засобами.

Зокрема, за ініціативою федерального закладу «Музей Перемоги» під егідою Мінкульту РФ у серпні 2022 року стартувала акція «**Наші традиції**»⁴ для «ЛНР» (тимчасово окупованої Луганської області, яка на той момент майже повністю знаходилась під контролем російських військ). В акції взяли участь 15 федеральних та регіональних установ, у тому числі – Державний історичний музей (м. Москва), Російський етнографічний музей (Санкт-Петербург), Російський національний музей музики (Москва), РОСІЗО (Москва) тощо.

Вони підготувати десятки виставкових проектів (в основному – фотовиставки, виставки копій експонатів), до яких були залучені музеї Луганська, Новоайдара, Новопскова, Довжанська (Свердловська) та інших міст.

Акція тривала до весни 2023 року, міністр культури РФ Ольга Любімова регулярно звітувала про її хід на офіційному рівні.

Одночасно музейних працівників т.о. Луганської та Донецької областей почали залучати до всеросійської програми «**Музейні маршрути Росії**»⁵, яка представляє собою цикл семінарів, стратегічних сесій, інших заходів підвищення кваліфікації, що проводяться у суб'єктах федерації РФ під егідою Міністерства культури РФ.

До вересня 2022 р. російська влада офіційно витримувала лінію, що «Л/ДНР» є незалежними утвореннями. Представників цих утворень, що залучалися до міжнародних заходів в РФ, позиціонували на рівні з делегаціями Білорусі, країн Центральної Азії тощо. При цьому представники т.о. територій Херсонської та Запорізької областей фактично не залучалися через незрозумілий статус.

Наприкінці вересня 2022 року окупаційна влада організувала «референдуми» за окупованих РФ територіях України, за підсумками яких ці регіони були формально включені до РФ на правах окремих суб'єктів федерації як Луганська народна республіка, Донецька народна республіка, Херсонська та Запорізька області. Відповідні рішення були схвалені Конституційним Судом РФ та Федеральними Зборами. Було встановлено перехідний період – **до 1 січня 2026 року** – впродовж якого так звані «**нові регіони**» мали бути інтегровані до правового поля Російської Федерації. Таким чином, т.о. Крим та Севастополь позиціонувалися окремо.

⁴ https://culture.gov.ru/press/news/v_lnr_dali_start_proektu_nashi_traditsii/

⁵ https://culture.gov.ru/press/news/muzei_dnr_i_lnr_prisoedinilis_k_proektu_muzeinye_marshruty_rossii/

18 березня 2023 року ухвалено **Федеральний закон** Російської Федерації № 63-ФЗ «Про особливості правового регулювання відносин у галузі культури у зв'язку з прийняттям до Російської Федерації Донецької Народної Республіки, Луганської Народної Республіки, Запорізької області та Херсонської області та утворенням у складі Російської Федерації нових суб'єктів — Донецької Народної Республіки, Луганської Народної Республіки, Запорізької області та Херсонської області⁶».

Одразу ж після визначення формального становища почався процес оцінювання стану музейних установ та їхніх зібрань у «нових регіонах»⁷. Наприкінці 2022 року активізувалися проекти двосторонньої співпраці (виставки, стажування), продовжувалися акції солідарності тощо.

Взимку 2023 року тривала підготовка нормативної бази для підпорядкування музейних установ на тимчасово окупованих територіях України російським органам влади.

У підсумку **29 березня 2023 року** вступив у силу федеральний закон, який визначив особливості інтеграції культурних установ, зокрема – музеїв, у російський правовий та адміністративний простір⁸. Серед іншого, було встановлено, що до **31 грудня 2027 року усі предмети, які входять до зібрань музеїв «нових регіонів»**, мають бути включені до Державного каталогу Музейного Фонду Російської Федерації.

Фактично було створено обґрунтування для захоплення культурної спадщини України.

Російською владою було визначено 77 музейних установ, які почали «інтегрувати». На початковому етапі усі музеї залишилися у «республіканській» та «муніципальній» власності, водночас Національний історико-археологічний заповідник «Кам'яна Могила» (Запорізька область, м. Мелітополь – с. Мирне), було перетворено на філію федерального музею-заповідника «Херсонес Таврійський» (м. Севастополь) з публічною метою – отримати федеральну підтримку.

Для інтеграції музейних установ «нових регіонів» було вжито таких заходів:

⁶ <https://www.pnp.ru/law/2023/03/18/federalnyy-zakon-63-fz.html>

⁷ <https://iz.ru/1409315/andrei-tumanov/sobrali-kollektcii-muzeinyi-fond-rf-popolnitsia-tcennostiami-na-milliard>

⁸

https://culture.gov.ru/press/news/vstupil_v_silu_federalnyy_zakon_ob_osobennostyakh_pravovogo_regulirovaniya_otnosheniy_v_oblasti_kult/

- визначено порядок фінансування з місцевих та федерального бюджетів, у т.ч. – через національний проект «Культура» та спеціальні федеральні програми «відновлення» окупованих територій;
- музейні фахівці були залучені до програми підвищення кваліфікації під егідою Мінкультури РФ;
- за підтримки федеральних установ відновлено музейні заклади, зокрема:
 - на базі Станично-Луганського краєзнавчого музею (т.о. Луганська область) у рамках програми Державного історичного музею (м. Москва) щодо створення Центрального музею російського козацтва (відкриття заплановано на 2024 р.) відкрито «Музей донського козацтва»;
 - у Волноваському краєзнавчому музеї (т.о. Донецька область) за підтримки Центрального музею давньоруської культури та мистецтва імені Андрія Рубльова створено експозицію копій «Образи руської ікони»;
 - у м. Шахтарську (т.о. Донецька область) на базі Коледжу кіно і телебачення ім. О.Ханжонкова створено музей за підтримки Російського музейно-виставкового центру «РОСІЗО».
- Міністерство культури РФ започаткувало **програму «кураторства»**, у рамках якої, за словами міністра культури РФ Ольги Любімової (перебуває під санкціями країн ЄС, США, Канади, Великої Британії, Австралії, Швейцарії, Нової Зеландії, тощо), 21 музей федерального підпорядкування РФ (зокрема, Державний історичний музей, Державний музей-заповідник «Петергоф», Політехнічний музей, Державний музейно-виставковий центр «РОСІЗО», Російський етнографічний музей, Центральний музей Великої вітчизняної війни 1941-45 рр. (Музей Перемоги) тощо) «взяли шефство» на 77 українськими музеями на тимчасово окупованих територіях. Програма передбачала заходи з підвищення кваліфікації, методичний супровід, матеріально-технічну допомогу, організацію виставок тощо.
 - у межах програми «шефства» на музеї «нових регіонів» поширено всеросійські проекти, зокрема, створення дитячих центрів у межах програми **«Музей рядом»**.
 - Наприклад, Державний музей-заповідник «Петергоф» (Санкт-Петербург) відкрив дитячі центри у Міловському краєзнавчому музеї (т.о. Луганська область), Музеї історії міста Луганська, Мелітопольському будинку культури ім. Т.Г.Шевченка (т.о. Запорізька область),

- Політехнічний музей (м. Москва) відкрив дитячі центри у Донецькому краєзнавчому музеї, Донецькому художньому музеї, Макіївському краєзнавчо-художньому музеї, тощо.

Через зазначену програму, крім надання окремих видів фахової допомоги, забезпечується «інтеграція» захоплених музеїв до російської музейної системи, здійснюється ідеологічна індоктринація та спотворення змістовного наповнення роботи музеїв.

Паралельно на «нові регіони» поширювалися російські моделі роботи з різними віковими та соціальними групами.

Наприклад, у серпні 2023 року було запроваджено програму **«Культурна карта 4+85»** (своєрідний аналог «Пушкінської карти»). У рамках цієї програми понад 10 тис. дітей та молоді з тимчасово окупованих територій України отримували можливість подорожувати культурно-просвітницькими маршрутами у РФ. Насамперед – у Москві та Санкт-Петербурзі, де значну частину програми складало відвідування провідних музеїв.

Шкільні музеї «нових регіонів» у **рамках проекту «Шкільні музеї Перемоги»**, яку впроваджує **«Музей перемоги»** під егідою Мінкультури РФ, отримали обладнання та були інтегровані до ідеологічних програм, частиною яких є формування гостро негативного ставлення до української влади, яка позиціонується як «нащадки бандерівців – прибічників нацистів».

Типовий сигнал, який транслюється через «шкільні музеї Перемоги» дітям у Росії: «...наследники тех карателей, бандеровцы и предатели вновь творят зверства на земле Донбасса и Украины, калечат и расстреливают пленных солдат»⁹. Відтепер аналогічній обробці піддаються і діти на окупованих територіях.

Загалом тема Другої світової війни широко експлуатується через музейні засоби для виправдання «СВО» як способу звільнення «історичних земель Росії» від «українських неонацистів».

Робота з темою «Спеціальної воєнної операції»

Докладно це питання буде проаналізовано пізніше, але ключові моменти такі.

З початку повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року російські музеї на постійній основі ініціюють та/або залучаються до акцій «солідарності» з російською армією та підтримки так званої «спеціальної воєнної операції».

⁹ <https://schoolvictorymuseum.ru/news/den-edinykh-deystviy-v-shkolnom-muzee/>

Вже 26 лютого 2022 р. за наказом Мінкульту РФ було започатковано акцію **«День в музеї»**, особливий цинізм якої полягав в тому, що до музеїв запрошували біженців з територій України, які внаслідок російської інтервенції втратили свій дім. Російські музеї встановлюють різні пільги для учасників агресивної війни, долучаються до заходів реабілітації з оголошеною метою – чимшвидше повернути російських солдат на фронт.

В організаційно-ідеологічному плані музейну роботу в РФ скеровують голова Служби зовнішньої розвідки РФ Сергій Нарішкін (через Російське історичне товариство)¹⁰ та помічник президента РФ Володимир Медінський (через Російське військово-історичне товариство), який, зокрема, є головним лобістом створення і очільником Міжвідомчої комісії з історичної просвіти при президенті РФ.

Як вже відзначено, у квітні 2022 року за ініціативою РІТ під егідою Міністерства культури РФ було створено міжмузейну групу для збирання експонатів про «СВО». До групи увійшли представники понад 10 федеральних музеїв та закладів освіти: Державного історичного музею, Державного центрального музею сучасної історії Росії, Центрального музею збройних сил РФ, Південного федерального університету тощо. За рік вони зібрали понад 13,5 тис. експонатів, на основі яких почали генеруватися музейні експозиції.

З використанням у т.ч. цих речей РІТ створило виставку «Обыкновенный нацизм», яку з жовтня 2022 року активно представляє у різних регіонах РФ. Варіацією даної виставки є проект «Обыкновенный НАТОцизм». Мета цих проектів – дискредитація України та її партнерів.

Виставку профінансовано **Фондом «Історія Вітчизни»** (История Отечества), який створено Указом Президента РФ №163 від 06.04.2016 року з метою підтримки історичних проектів російської влади в РФ та за кордоном, фінансується з бюджету РФ. Голова ради Фонду – вже згаданий Сергій Нарішкін.

Вказана виставка є відвертою фальсифікацією історичної правди та намаганням дискредитувати Україну та представників міжнародної спільноти, які засуджують російську агресію.

У вересні 2023 року Державний історичний музей Росії відкрив **виставку «Новоросія»¹¹**, один з трьох розділів якої присвячений обґрунтуванню російського нападу. Директор музею Олексій Левикін офіційно заявив, що частину експонатів було зібрано фахівцями музею «під час відрядження до Луганської народної республіки», тобто на окуповану територію України. Це не

¹⁰ https://historyrussia.org/index.php?option=com_content&view=article&layout=edit&id=8889

¹¹ <https://shm.ru/shows/35927/>

тільки порушення музейної етики – це пряме зізнання у злочині, незаконному перетині державного кордону України, за який настане відповідальність.

Варто підкреслити, що офіційними партнерами виставки «Новоросія» став вже згаданий фонд «Історія Вітчизни», а також **СВРХФОНД**¹², який є персональним фондом одного з найбільш відомих російських пропагандистів Владіміра Соловйова. Цей фонд безпосередньо займається вербовкою найманців для участі у бойових діях в Україні.

Державний історичний музеї Росії зробив обґрунтування нападу на Україну однією з важливих складових своєї роботи. Зокрема, як вже згадувалося, у межах реалізації програми ДІМ щодо створення Центрального музею російського козацтва (відкриття заплановано на 2024 р.) на базі Станично-Луганського краєзнавчого музею (т.о. Луганська область України) в порядку «шефства» відкрито «Музей донського козацтва». Мета – обґрунтування, що Луганщина – це «історичні російські землі».

Це – не поодинокий приклад, а системний підхід російської влади щодо мілітаризації музейної справи, який підтримують російські музеї.

Наприклад, Державний центральний музей сучасної історії Росії у лютому 2023 року відкрив **виставку «Росія-Донбас: історія та сучасність»**¹³, яку почали експонувати в регіонах РФ. Партнером виставки є очолюване С.Наришкіним Російське історичне товариство, організатори офіційно зазначили, що частина експонатів зібрана міжмузейною групою для збирання речей з «зони СВО». Профінансував її **Президентський фонд культурних ініціатив** (куратор – перший заступник керівника Адміністрації Президента РФ Сергій Кірієнко).

У квітні 2023 року очільник РФ В.Путін дав доручення у кожному регіоні створити «**музеї СВО**» (було подано як «ініціативу знизу»). Мінкульт РФ спільно з РІТ та Центральним музеєм сучасної історії Росії розробили та затвердили методичні рекомендації щодо створення експозицій з історії СВО.

С.Наришкін відкрито визнає, що основи цієї роботи були закладені ще під час т.зв. «Русской весны», а у 2016 р. одну з перших тематичних експозицій створили у м. Луганську на базі місцевого центру байкерського клубу «Нічні волки», які тісно вбудовані в ідеологічні проекти російської влади.

Кураторство процесу розгортання мережі «музеїв СВО» буде здійснювати створена у березні 2023 р. (за ініціативою «**Музею Перемоги**») Асоціація історичних та військово-історичних музеїв Росії. З кінця 2023 року почався процес

¹² <https://svrfond.ru/>

¹³ https://www.sovrhstory.ru/data/exhibitions/2023/02/otkritie_donbass/index.php

активного відкриття даних музеїв, які покликані представити спотворену на користь Росії версію повномасштабної агресії проти України.

Зокрема, 8 травня 2024 року очільник РФ В.Путін затвердив **Засади державної політики Російської Федерації у галузі історичної просвіти**. Цим рішенням фактично встановлено монополію держави на інтерпретацію історії, запроваджено цензуру, остаточно знищено академічні свободи та простір для вільної творчості, у тому числі – музеїв.

Впроваджувати цю політику буде спеціальна «міжвідомча комісія з історичної просвіти», яку очолює помічник В. Путіна **Володимир Мединський** (так само знаходиться під персональними міжнародними санкціями), до якої входить С.Наришкін та інші відповідні особи.

Знищення української ідентичності на окупованих Росією територіях

Одночасно з обґрунтуванням тези про «історичні російські землі» музеї РФ безпосередньо залучені до знищення усього українського у публічному просторі. Серед іншого, у музеях на тимчасово окупованих територіях за участі російських музеїв де-факто заборонена українська мова. Розгорнуто цілу низку програм, покликаних змінити свідомість людей.

Зокрема, як вже згадувалося, за ініціативою федерального закладу «Центральний музей Великої вітчизняної війни 1941-45 рр.» (**Музей Перемоги**) під егідою Мінкульту РФ у серпні 2022 року стартувала акція «**Наші традиції**»¹⁴ для тимчасово окупованої Луганської області, яка на той момент майже повністю знаходилась під контролем російських військ. В акції взяли участь 15 федеральних та регіональних установ, у тому числі – Державний історичний музей, Російський етнографічний музей, Російський національний музей музики, РОСІЗО тощо.

Вони підготувати десятки виставкових проектів (в основному – фотовиставки, виставки копій експонатів), до яких були залучені музеї Луганська, Новоайдара, Новопскова, Довжанська та інших міст.

Акція тривала до весни 2023 року, міністр культури РФ Ольга Любімова регулярно звітувала про її хід на офіційному рівні.

Протягом 2023 року, за словами Любімової, російські музеї здійснили на окупованих територіях України (без врахування Криму) понад 300 заходів.

Особливо небезпечними є заходи, спрямовані на дітей та молодь. За допомогою згадуваної програми «Шкільний музей перемоги», що втілюється під егідою

¹⁴ https://culture.gov.ru/press/news/v_lnr_dali_start_proektu_nashi_traditsii/

Центрального музею Великої вітчизняної війни 1941-45 рр., здійснюється безжальна пропагандистська обробка та індоктринація школярів, фактично обґрунтовується злочинна теза щодо необхідності «денацифікації» України. Цю програму поширено і на окуповані території України, де у межах профінансованої Президентським фондом культурних ініціатив програми **«Знать! Помнить! Гордиться!»** створюють експозиції про «героїв СВО» тощо.

Тенденція щодо спотворення історії тільки зростатиме. Про це прямо говорять російські посадовці.

Так, Російське історичне товариство розгорнуло мережу відділень на тимчасово окупованих територіях України. Під час наради щодо діяльності РІТ на окупованих територіях, яка відбулася 31 травня 2024 року у м. Сімферополі, керівник правління РІТ Руслан Гагкуєв зазначив, що мета організації – «формування загальноросійської історичної культури». Для цього буде здійснюватися «підтримка історичних товариств» на окупованих територіях.

Усі без винятку російські музеї, насамперед провідні, як Державний Ермітаж, Руський музей, Петергоф та інші, безпосередньо залучені російською владою до різних форм виправдання та підтримки збройної агресії.

Директор Державного Ермітажу Міхаїл Піотровський неодноразово з 2014 року висловлювався в підтримку нападу на Україну. Директор Руського музею Алла Манілова у 2012-2023 рока була заступником міністра культури РФ і несе персональну відповідальність за створення злочинної державної політики Росії щодо українських музеїв.

Проміжні висновки

У цілому, 2022 рік був періодом своєрідного очікування результатів бойових дій і тестування форматів, з 2023 року розпочалася послідовна інтеграція музеїв окупованих після 22 лютого 2022 р. територій до російського простору.

Так само у 2023 році на системну основу була поставлена розбудова інструментів ідеологічного впливу, проведення інформаційно-психологічних операцій в Росії, Україні та третіх країнах з використанням музеїв для досягнення воєнних цілей.

Ця діяльність неприховано курується російськими розвідувальними органами (більш детально буде розкрито в частині міжнародної діяльності музеїв РФ після 22 лютого 2022 року). Використовуються як державні установи, так і підконтрольні російській владі громадські об'єднання і рухи.

У 2024 р. прогнозується збільшення результатів, у т.ч. – на інституційному рівні. Російська влада запланувала відновлення низки зруйнованих російськими військами у 2022-23 рр. музеїв, зокрема, у м. Маріуполі. На тимчасово

окупованих територіях розгортається виставкова діяльність, переважно – з використанням цифрових копій і фотографій.

Провідні музеї вбудовані в загальну канву дій російської влади щодо виправдання агресії і досягнення інших воєнних цілей. Наприклад, Державний історичний музей розгорнув проект «Новоросія», який забезпечує історичний базис та пояснення сучасних воєнних злочинів. Музей сучасної історії створив пересувну виставку «Донбас-Росія: історія і сучасність» тощо. Активне музейне будівництво з жорсткими ідеологічними маркерами триває у Севастополі.

Після фіксації основних груп фактів та їхньої інтерпретації буде запропонована і опрацьована з юристами (фахівцями з міжнародного гуманітарного права, криміналістами тощо) кваліфікація дій російських посадовців та музейних діячів для вжиття заходів реагування.